

POSTANOWIENIE

25 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 maja 2023 r. w Warszawie,
zażalenia T. Ś.

na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 21 grudnia 2022 r., I ACa 778/22,

w sprawie z powództwa B. spółki akcyjnej w G.

przeciwko T. Ś.

o zapłatę,

**oddala zażalenie i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 marca 2022 r. Sąd Okręgowy w Świdnicy oddalił powództwo B. w G. skierowane przeciwko T.Ś. o zapłatę kwoty 306 237,80 zł tytułem zwrotu kapitału udostępnionego pozwanemu na podstawie umowy kredytowej z 22 listopada 2007 r. oraz bezpodstawnego wzbogacenia w związku z korzystaniem przez niego z tego kapitału. W uzasadnieniu ustalił, że w sprawie I C 1833/18 jest prowadzone przed Sądem Rejonowym w Gdańsku postępowanie - pomiędzy tymi samymi stronami, w odwrotnych rolach procesowych - w którym T.Ś. po rozszerzeniu powództwa o żądanie ewentualne domaga się ustalenia nieważności umowy kredytowej ze względu na zawarte w niej abuzywne

postanowienia. W ocenie Sądu pierwszej instancji powództwo jest przedwczesne, gdyż objęte nim roszczenia mają charakter hipotetyczny, skoro powodowy Bank w uzasadnieniu pozwu stwierdza, że sporna umowa kredytu jest ważna i jest realizowana. Roszczenia te staną się realne (wymagalne) dopiero po wydaniu wyroku stwierdzającego nieważność umowy kredytowej.

W wyniku apelacji powoda Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Według Sądu odwoławczego Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy w sytuacji, gdy powodowy Bank dochodzi roszczeń powstałych na skutek nieważności umowy kredytowej. W konsekwencji w pierwszej kolejności zachodzi konieczność oceny, czy umowa ta jest nieważna i w razie takiego ustalenia powstanie kwestia rozstrzygnięcia przesłanek dochodzonych roszczeń. Zważywszy na to, że pomiędzy stronami toczy się jeszcze inne postępowanie, w którym przedmiotem sporu jest również ważność umowy kredytowej Sąd pierwszej instancji może też zawiesić postępowanie do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w tej materii przez Sąd Rejonowy w Gdańsku.

W zażaleniu pozwany zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie prawa procesowego, tj. art. 386 § 4 k.p.c. wskutek błędnej tezy, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, w sytuacji gdy strona powodowa nie wykazała faktów warunkujących stan wymagalności swoich roszczeń wedle koncepcji tzw. bezskuteczności zawieszanej; art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. polegające na wewnętrznej sprzeczności uzasadnienia zaskarżonego wyroku w zakresie wskazanej podstawy faktycznej i wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia wskutek dokonania ustaleń i ocen, że roszczenia strony powodowej były wymagalne skoro upłynął termin określony przez stronę powodową w wezwaniu do zapłaty przy jednoczesnym wskazaniu, że nie jest ustalone kiedy pozwany złożył skutecznie oświadczenie o braku woli konwalidowania wadliwego postanowienia umownego, a zatem w domyśle: kiedy i czy w ogóle ustał stan bezskuteczności zawieszanej, od którego uzależniona jest wymagalność roszczeń strony powodowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Zarzut naruszenia art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. z punktu widzenia formalno-procesowego nie do końca został poprawnie sformułowany, gdyż skoro odnosi się do uzasadnienia orzeczenia Sądu drugiej instancji, to należało go oprzeć na szczególnym w stosunku do art. 327¹ § 1 pkt 2 k.p.c. art. 387 § 2¹ k.p.c. Niezależnie od tej uwagi zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie. W orzecznictwie na gruncie poprzedniego stanu prawnego (art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w brzmieniu przed nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r., Dz. U. poz. 1469 ze zm) wyjaśniono, iż uchybienie temu przepisowi może wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Zatem nie każde uchybienie w zakresie konstrukcji uzasadnienia sądu drugiej instancji może stanowić podstawę dla skutecznego podniesienia zarzutu kasacyjnego, lecz tylko takie, które uniemożliwia Sądowi Najwyższemu przeprowadzenie kontroli prawidłowości orzeczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05 nie publ., z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, nie publ, z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC - ZD 2008 Nr D, poz. 118, postanowienie z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, nie publ.).

Wbrew jednak stanowisku skarżącego uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie uniemożliwia przeprowadzenia kontroli zażaleniowej na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd drugiej instancji wskazał jednoznacznie powody, które zadecydowały o kasatoryjnym wyniku rozstrzygnięcia.

II. W postępowaniu wywołanym zażaleniem strony, skierowanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości

zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 4 k.p.c. Oznacza to, że Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ., z dnia 24 stycznia 2014 r., V CZ 87/13, nie publ., z dnia 22 lipca 2015 r. I UZ 6/15, nie publ.). Wszelkie inne wady, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania - art. 386 § 2 k.p.c.), nie uzasadniają uchylecia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki, jak wspomniano wyżej, powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, nie publ.; z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, nie publ.).

W konsekwencji nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. skoro w ramach kognicji Sądu Najwyższego w tego rodzaju postępowaniu zażaleniowym przedmiotem oceny nie jest kwestia prawidłowości zastosowania przez sąd odwoławczy prawa materialnego.

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji

odwoławczej; respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego uzasadnia w takich wypadkach uchylenie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, nie publ., z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 nie publ. i z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16, nie publ.).

Uchylenie wyroku z powodu nierozpoznania istoty sprawy będzie zatem uzasadnione między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada podstaw pozwu, nie przeprowadzi w tym zakresie postępowania dowodowego i nie dokona oceny materialno-prawnych przesłanek żądania w ustalonym stanie faktycznym. Nieuprawniona jest jednak teza, iż o nierozpoznaniu istoty sprawy, świadczy potrzeba poczynienia nowych ustaleń, co do okoliczności faktycznych sprawy, choćby decydujących z punktu widzenia kierunku jej rozstrzygnięcia. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, nie publ., z dnia 20 stycznia 2015 r., V CZ 91/14 nie publ. oraz z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.).

W sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji zakwestionował pogląd Sądu pierwszej instancji o przedwczesności powództwa, przyjęcie, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.c., jest prawidłowe.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

[as]

M.M.

